

професійно-психологічному розвитку персоналу, задіяного в екстремальних видах діяльності. – 2008. – 242с.

5. Овсяннікова Я. О. Особливості відновлення психологічної стійкості персоналу МНС України / Я. О. Овсяннікова // Проблеми екстремальної та кризової психології. – 2010 – №8. – С. 52–59.

6. Орлов В. Ф. Професійне становлення фахівця (з досвіду теоретико-методичних досліджень) / В. Ф. Орлов // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Хмельницький, 2003. – 47с.

7. Охременко О. Р. Психологічні закономірності адаптації особистості до особливих умов діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора психол. наук : спец. 19.00.09. «психологія діяльності в особливих умовах» / О. Р. Охременко. – Київ, 2005. – 28 с.

8. Тітаренко Д. С. Послідовність функціонування механізмів психологічного захисту в рятувальників у ситуації екзистенціальної загрози / Д. С. Тітаренко // Проблеми екстремальної та кризової психології. – 2011. – №10. – С. 203–212.

9. Тогобицька В. Д. Психологічні засади професійної деструкції працівників МНС / В. Д. Тогобицька // Проблеми екстремальної та кризової психології. – 2010. – №8. – С. 378–383.

10. Хаммер Я. С. Профессиональный успех и его детерминанты / Я. С. Хаммер // Вопросы психологи. – 2008. – №1. – С. 146–150.

11. Щеколдина А. А. Должностной переход в профессиональном становлении специалиста : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01. «загальна психологія, історія психології» / А. А. Щеколдина. – О., 2005. – 232 с.

12. Hartmann H. Egopsychology and The Problem of adaptation. / H. Hartmann. N.-Y., 1958. // www.questia.com/library/book

Рецензент: доктор психологічних наук, професор Лефтеров В.О.

УДК 159.98:167

Васищев В.С., майор, викладач кафедри військового навчання та виховання Академії внутрішніх військ МВС України

ПСИХОЛОГІЧНІ КОМПОНЕНТИ ЯКОСТІ ПОДРУЖНІХ ВЗАЄМИН ОФЦЕРІВ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК

У статті наведено аналіз різних підходів до визначення сутності подружніх взаємин, розкриті основні компоненти якості подружніх взаємин та наведені результати теоретичного та емпіричного дослідження щодо визначення ваги впливу кожного компоненту на якість подружніх взаємин.

Ключові слова: подружні взаємини, компонент якості подружніх взаємин, вага впливу.

В статті приведено аналіз різних підходів до визначення сутності шлюбних взаємин, розкрито основні компоненти якості шлюбних взаємин і наведено результати теоретичного і емпіричного дослідження щодо визначення ваги впливу кожного компонента на якість шлюбних взаємин.

Ключевые слова: шлюбні взаємини, компонент якості шлюбних взаємин, вага впливу.

Постановка проблеми. На сучасному етапі реформування внутрішніх військ МВС України та переходу на якісно новий формат комплектування військ, значне місце в забезпеченні високої бойової готовності частин і підрозділів військ та підтриманні належного морально-психологічного стану особового складу займає військово-соціальна робота. Об'єктом цієї складової морально-психологічного забезпечення діяльності військ виступають як військовослужбовці та службовці внутрішніх військ, так і члени їх сімей. Як свідчить аналіз наукової літератури, за останні десятиріччя уявлення про подружні взаємини в свідомості суспільства зазнали значних змін. Крім того, відбулись зміни у ієрархії функцій, які повинні виконувати сучасна сім'я. У зв'язку з тим, що якість шлюбних взаємин є одним із вагомих чинників, який впливає на морально-психологічний стан особового складу, то відсутність систематизованого уявлення щодо шляхів її забезпечення **актуалізує** необхідність виявлення психологічних компонентів якості шлюбних взаємин у сім'ях офіцерів внутрішніх військ та встановлення їх ваги.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Шлюбні взаємини стали предметом психологічного дослідження порівняно недавно, причому в полі зору виявились насамперед проблеми в шлюбних взаєминах та їх причини. Так Є.В. Зрітнева, О.Ю. Чепижева та Р.Т. Музафаров в основу своїх досліджень закладають гармонію статевих стосунків, як основний компонент, а дисгармонію – основною причиною появи проблем [5; 8; 15]. Ю.Є. Альошина, М.М. Обозов та Є.Г. Ейдемільер у своїх роботах приділяють велике значення розподілу ролевих обов'язків [1; 9; 16]. Вони надають комплексну оцінку реального розподілу ролей і відношення до нього шлюбу (статеві-рольова диференціація). У навчальному посібнику Є.І. Зрітневої та Н.П. Клушиної розглядається такий компонент як наявність дітей у сім'ї та поглядів на їх виховання [5]. Такі автори як К. Вітакер та М.М. Обозов розглядають вплив на якість шлюбних взаємин зовнішніх компонентів: стосунки з батьками, близькими родичами, друзями, знайомими, сусідами [4; 13]. В.А. Ананьєв, Б.С. Братусь, В.Д. Москаленко [2; 3; 7] компоненти якості шлюбних взаємин пов'язують з поняттям причин виникнення конфліктів. Компоненти, які негативно впливають на якість

подружніх взаємин, вони називають погані звички, наприклад, зловживання алкоголем одного з членів подружжя. Отже, різні автори, розкриваючи поняття якості подружніх взаємин, опираються переважно на окремі компоненти, не роблячи їх аналіз у комплексі.

Метою даної статті є визначення поняття психологічних компонентів та «якості подружніх взаємин», конкретизація їх сутності, а також визначення ваги впливу кожного компоненту на комфортність подружніх взаємин офіцерів внутрішніх військ.

Виклад основного матеріалу. Аналіз існуючих визначень «подружніх взаємин» дозволяє розуміти їх як – систему установок, орієнтацій, очікувань членів сім'ї один відносно одного, які обумовлені змістом й організацією спільної діяльності та цінностей, на яких ґрунтується їх спілкування [13].

Виходячи з цього визначення, якість подружніх взаємини – це суб'єктивна ознака, сукупність властивостей та особливостей взаємин між подружжям, які відрізняють сімейну атмосферу, що утворена в цій сім'ї від інших.

Для оцінки якості подружніх взаємин необхідно конкретизувати компоненти, які її визначають та встановити ступінь впливу кожного з них на досліджуваний феномен. Під компонентами якості будемо розуміти значимі чинники, контроль за якими, чи вплив на які призводить до динаміки комфортності подружніх взаємин.

Проведене нами дослідження дозволило зробити висновок стосовно можливості реалізації цього завдання за допомогою методу моделювання, структурно-логічна схема здійснення якого представлена на рис. 1.

Визначаючи компоненти якості ми, перш за все, спирались на роботи авторів, які розглядали проблему виникнення конфліктів у сімейних стосунках та аналізували їх причини. Бо, безперечно, ці причини, а саме їх наявність чи відсутність, впливають на якість подружніх взаємин.

Як визначають деякі автори, якість подружніх взаємин у значній мірі залежить від характеру задоволеності сексуальних потреб, особливостей їх регулювання і відношення подружжя до народження дітей [5; 8; 15]. Сексуальна незадоволеність і дисгармонія – це одна із суттєвих причин розлучень та психічних розладів в основі яких закладено один із найважливіших та найсильніших інстинктів людини – статевий інстинкт.

Статевий інстинкт має велике значення як біологічний механізм, який забезпечує природне і безперервне відтворення людей. Дія статевого інстинкту людини, як і тварин, які складають величезну групу ссавців, залишилась на протязі декількох тисяч років майже незмінною. Однак у людини, на відміну від тварин, статевий інстинкт знаходиться у взаємозв'язку з певними соціальними факторами. Він співвідноситься з іс-

нуючою соціальною системою [5]. Таким чином, статеві стосунки в суспільстві з однієї сторони – біологічні, а з іншої – соціальні.

Рисунок 1 – Структурно-логічна схема моделювання

Однак статевий інстинкт – не тільки інстинктивне бажання, фізичне задоволення, а і високе естетичне відчуття кохання. У тварин статевий потяг забезпечується лише інстинктом розмноження. Ось чому їх статевий акт – грубий і фізіологічний. Статевий потяг у людини, окрім статевого інстинкту, містить властиве лише йому відчуття кохання, духовне прагнення до протилежної статі.

Такий феномен, як кохання, викликав інтерес дослідників у різні часи. Платон першим намагався дати філософське тлумачення виникненню кохання – психологічної близькості чоловіка та жінки [5]. За його теорією, яка представлена в міфах про андрогени, під коханням та статевим потягом розуміється прагнення людини до своєї цілісності, чого простіше досягнути шляхом створення сім'ї. У сучасних роботах з проблем подружніх взаємин практично не зустрічається поняття «кохання». На основі аналізу визначень ряду психологів щодо поняття «кохання» його можна визначити як певне позитивне відчуття, відношення одного індивіда до іншого, що виявляється у безкорисливій допомозі, радості від його успіхів, турботі, відвертості, повазі і розумінні коханої людини [5];

13; 16]. Подружні взаємини будуть залишатись комфортними, якщо обидва партнери будуть відчувати себе коханими і шанованими.

Наступний компонент, який представляє типову проблему в сімейних стосунках – це вірність подружжя один одному. Саме фізична зрада представляється катастрофою у формі позашлюбних контактів і зв'язків. Вплив їх на подружні взаємини в значній мірі визначається тим, на якій стадії розвитку подружніх взаємин відбулась зрада: це статеві чи емоційні зв'язки, випадкові чи довготривалі [13]. Будь-який вид зради загрожує подружжю виникненням гострої або хронічної емоційної реакції обманутого партнера, якщо вона розкриється. Тривалий позашлюбний зв'язок, крім того, загрожує шлюбові можливим виникненням емоційної залежності невірного члена подружжя від нового партнера.

Багато авторів [1; 11; 13; 16] відмічають велику значимість розподілу і реалізації рольових обов'язків та визначення лідера в подружніх взаєминах. Той факт, що це пов'язано зі статтю, тобто з біологічними основами сім'ї, підкреслює значимість і базовий характер рольових обов'язків дозволяє розглядати їх як детермінанту багатьох внутрішніх сімейних процесів. Разом з дитиною народжуються і її природні властивості: хлопчик – це чоловік, батько; дівчинка – жінка, дружина, мати. По мірі дорослішання діти прагнуть відповідати своєму природному призначенню: бути мужнім, сміливим, рішучим, якщо це хлопчик, або навпаки – м'якою, поступливою, хазяйновитою, якщо дівчина.

Комплексний показник, який враховує як реальний розподіл ролей у сім'ї, так і відношення до нього подружжя, отримав в літературі назву статево-рольової диференціації [1]. Статево-рольова диференціація у широкому розумінні визначається на основі наступних характеристик:

- 1) уявлення подружжя про ролі чоловіка та жінки (статево-рольові установки);
- 2) уявлення подружжя про розподіл ролей у сім'ї (часткові статево-рольові установки);
- 3) рольова поведінка подружжя (реальний розподіл ролей);
- 4) статева ідентичність (фемінінність-маскулінність подружжя).

У психологічній літературі відмічається, що розподіл ролей не є сталим і змінюється з часом у ході сімейного циклу. Результати опитувань свідчать, що розподіл сімейних ролей порівну між подружжям відбувається на більш пізніх етапах сімейного циклу і підвищує задоволеність подружжя своєю сім'єю. Однією з причин таких змін, що спостерігаються у ході сімейного циклу (і в той же час як чинник, який має величезний вплив) – це наявність (або відсутність) дітей та їх вік [1; 4; 5; 13; 16].

Серйозні проблеми в сім'ях можуть виникати у разі відсутності дітей. Ці проблеми можуть не виникати, якщо партнери до оформлення шлюбу знали про безпліддя чи хворобу одного з них, яка не дозволяє ма-

ти власних дітей або якщо вони вступили до шлюбу не з метою мати дітей, а за якихось інших причин.

Якщо партнери терплять невдачі при спробах мати власних дітей (особливо при завчасному плануванні вагітності), розвивається хронічна напруженість у стосунках між подружжям, яка часто негативно впливає на якість статевих стосунків, викликає думки щодо помилкового вступу до шлюбу, відчуття провини чи навіть депресії.

Часто виникають суперечки у подружжя стосовно поглядів на виховання дітей. Це досить актуальне та важливе питання, бо чоловік та жінка створює сім'ю для того, щоб продовжити рід, виховати дітей за своєю подібністю. І.С. Кон [5] відзначав, що сімейні умови виховання, включаючи соціальне положення, вид діяльності, матеріальне забезпечення і рівень освіти батьків, у значній мірі визначають життєвий шлях дитини. Окрім свідомого, цілеспрямованого виховання, яке дають батьки, на дитину впливає атмосфера, яка панує в сім'ї, причому цей вплив накопичується і з часом корегує структуру особистості дитини.

Вище зазначені компоненти якості подружніх взаємин, а саме вирішення питань з розподілом ролей у сім'ї та визначення лідерства, наявність дітей та їх виховання, обумовлюють потребу виокремити такий компонент як здатність чоловіка забезпечити матеріальний статок та побутовий комфорт, а дружини – вести господарство та підтримувати родинний затишок.

Існуючи в соціальному середовищі, професійному спілкуванні людина повернута до оточуючих тією стороною, яку психологи називають «Я для інших». Сім'я дає психологічним захистам особистості можливість відпочити, проявити «Я для себе», реалізувати потребу у самовираженні [17].

Саме тому сімейна домівка – це місце, де людина прагне відновити духовні сили, отримати психологічну підтримку, відчути розуміння. При цьому людина потребує спілкування, налагодженої комунікації, тому слід виокремити і такий компонент якості подружніх взаємин, як «здатність вислухати та зрозуміти проблеми чоловіка (дружини), та емоційно підтримати у складних ситуаціях» – тобто налагоджене взаєморозуміння, взаємодопомогу.

Аналіз наукових досліджень свідчить, що ряд авторів виокремлюють і так звані зовнішні компоненти, які впливають на якість подружніх взаємин – стосунки з батьками, близькими родичами, друзями, знайомими, сусідами [4; 13].

Відношення подружжя з батьками представляють собою величезну кількість різноманітних (інколи важко вирішуваних) проблем. Це залежить від віку батьків, від того з ким пов'язані проблеми – з батьками чоловіка чи дружини; важливо також те, чи живі мати та батько, чи проживають вони разом з подружжям й ін.

Батьки протягом багатьох років звикли піклуватися про своїх дітей, опікати їх, це стосується не тільки прав, а і обов'язків. З точки зору типології взаємовідносин – вони знаходились у комплементарних стосунках зі своїми дітьми [13]. Такий тип відносин зовсім не просто швидко змінити, та перевести в розряд повністю симетричних відносин з дорослими дітьми, навіть якщо батьки намагаються це зробити. З роками певний тип стосунків фіксується, зв'язки стають більш ригідними, їх значно складніше змінити.

Крім того, до зовнішніх компонентів слід віднести коло друзів та кількість часу, який відводиться для спілкування з ними. Причиною цього може бути ситуація, коли, наприклад, чоловік інженер, зустрічається зі своїми приятелями тієї ж самої професії та обговорює з ними проекти якихось приборів, звичайно це не може зацікавити його дружину, медичну сестру. Нерідко скарги виникають під час сумісного проведення вільного часу з друзями, коли чоловік (дружина) критикує свого партнера в присутності інших людей, критикує його, шукаючи підтримку у приятелів, починає суперечку, або розповідає присутнім про будь-які подробиці сімейного життя, які партнер рахує інтимними.

Наявність проблем у сімейних стосунках, хворобливі взаємостосунки між подружжям може спровокувати появу поганих звичок, а саме зловживання алкоголем. Оскільки зловживання членом сім'ї спиртними напоями є чинником, що здатен породити сімейну кризу, виникає потреба розглянути це питання більш детально.

Аналіз наукових джерел [2; 3; 7; 10; 11; 12] свідчить про те, що існують наступні *чинники ризику зловживання алкоголем*: несприятливі для сім'ї життєві ситуації, дисгармонія і тривалі порушення відносин між подружжям, безробіття членів сім'ї та їх соціальне падіння, алкоголізм й інші. Боязкі, замкнуті, чутливі, із загостреним світосприйняттям особи, що важко переживають розчарування, частіше починають зловживати алкоголем.

Один зі специфічних компонентів якості подружніх взаємин офіцерської сім'ї впливає із умов проходження служби офіцером. Особливі умови військової праці, пов'язані з надмірною зайнятістю, захопленістю службовими справами, відсутністю системного відпочинку, систематичними чергуваннями, тривалими від'їздами викликають обмеженість спілкування між подружжям та знижують роль батька у вихованні дітей.

На думку деяких соціальних психологів, найважливішим компонентом якості подружніх взаємин є психологічна сумісність подружжя. Представники концепції сумісності членів сім'ї намагаються шукати джерело успішної родини в особливостях особистісних якостей подружжя, рахуючи, що ті чи інші їх співвідношення можуть або забезпечити найбільшу стабільність сім'ї, або привести її до повної дезорганізації та розпаду [9; 14].

Звичайно, що індивідуальні якості особистості та життєвий досвід

формують світогляд людини, їх життєві цінності. Є.І. Зрінцева та Н.П. Клушина в своїй роботі [5] звертають увагу на те, що весь світ людини – це світ цінностей. Сімейні цінності, відображаючись у свідомості особистості, виступають як установки стосовно якості подружніх взаємин: для чого існує сім'я, що вона повинна приносити. Ці цінності утворюють ієрархічну шкалу: від найважливіших, без здійснення яких особистість вважає сім'ю неповноцінною, до неістотних. У відповідності зі шкалою сімейних цінностей, особистість висуває на перший план ту чи іншу сімейну функцію: народження і виховання дітей, організацію побуту і т.д. Головним сімейним цінностям особистість відводить більше уваги, енергії, часу. Низька якість реалізації головних сімейних цінностей викликає в особистості розчарування в сімейному житті з цим партнером.

Важливим фактором стабілізації родини є традиції та ритуали [5]. Не зважаючи на символічну сутність таких речей, їх дефіцит у сім'ї спричиняє відчуття самотності, тривоги та ізоляції. Сімейним ритуалом можуть бути спільні обіди, святкування певних дат, тощо.

Слід зазначити, що всі розглянуті вище аспекти життєдіяльності родини тісно пов'язані між собою і, залежно від індивідуально-психологічних особливостей кожної особистості, впливають на стабільність сім'ї як системи.

З метою ідентифікації значимості визначених за результатами проведеного аналізу наукової літератури, психологічних компонентів якості подружніх взаємин, ми зробили наступне: склали перелік даних компонентів; далі ми підібрали групу експертів (офіцерів) у кількості 57 чоловік, які мають стаж сімейного життя не менше п'яти років; експертам було запропоновано виставити оцінку (за 10-ти бальною шкалою) значимості впливу кожного компонента на якість подружніх взаємин у сім'ях офіцерів внутрішніх військ. Результати проведеного опитування наведені в табл. 1.

Таблиця 1 – Розподіл оцінок значимості компонентів якості подружніх взаємин

Оцінка ваги	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Безконфліктне вирішення проблем, пов'язаних з розподілом ролевих обов'язків та визначенням лідерства у сім'ї.										
Кількість	0	2	3	2	10	3	8	18	5	6
%	0	3,5	5,3	3,5	17,5	5,3	14,0	31,6	8,8	10,5
Відсутність (незначна кількість) поганих звичок дружини (чоловіка).										
Кількість	3	2	6	3	7	3	6	12	5	10
%	5,3	3,5	10,5	5,3	12,3	5,3	10,5	21,1	8,8	17,5
Вірність подружжя один одному.										
Кількість	1	0	0	2	0	1	2	6	4	41
%	1,8	0	0	3,5	0	1,8	3,5	10,5	7,0	71,9

Продовження таблиці 1

Оцінка ваги	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Гармонія статевих стосунків.										
Кількість	0	0	0	0	0	2	6	13	10	26
%	0	0	0	0	0	3,5	10,5	22,8	17,5	45,6
Довготривала відсутність одного із членів подружжя (відраджень).										
Кількість	4	1	6	2	10	7	10	8	2	7
%	7,0	1,8	10,5	3,5	17,5	12,3	17,5	14,0	3,5	12,3
Збереження почуттів (кохання).										
Кількість	0	1	0	0	4	2	3	12	11	24
%	0	1,8	0	0	7,0	3,5	5,3	21,1	19,3	42,1
Здатність вислухати та зрозуміти проблеми чоловіка (дружини), та емоційно підтримати у складних ситуаціях.										
Кількість	0	0	2	0	9	1	5	13	8	19
%	0	0	3,5	0	15,8	1,8	8,8	22,8	14,0	33,3
Здатність чоловіка забезпечити матеріальний статок та побутовий комфорт, а дружини – вести господарство та підтримувати родинний затишок.										
Кількість	0	3	3	0	15	4	12	11	6	3
%	0	5,3	5,3	0	26,3	7,0	21,1	19,3	10,5	5,3
Налагоджені взаємини з батьками, їх думка стосовно обраного партнера.										
Кількість	0	1	1	0	2	4	3	10	11	25
%	0	1,8	1,8	0	3,5	7,0	5,3	17,5	19,3	43,9
Наявність дітей у родині.										
Кількість	1	5	1	3	9	3	18	8	6	3
%	1,8	8,8	1,8	5,3	15,8	5,3	31,6	14,0	10,5	5,3
Позитивність сприйняття друзів (подруг) чоловіка (дружини) та проведення з ними вільного часу.										
Кількість	0	0	2	0	2	3	7	8	10	25
%	0	0	3,5	0	3,5	5,3	12,3	14,0	17,5	43,9
Психологічна сумісність особистісних рис.										
Кількість	1	3	0	1	8	5	8	16	8	7
%	1,8	5,3	0	1,8	14,0	8,8	14,0	28,1	14,0	12,3
Спільні погляди на виховання дітей.										
Кількість	1	0	2	0	2	7	7	18	7	13
%	1,8	0	3,5	0	3,5	12,3	12,3	31,6	12,3	22,8
Узгодженість шкал сімейних цінностей.										
Кількість	0	0	2	0	9	6	8	16	7	9
%	0	0	3,5	0	15,8	10,5	14,0	28,1	12,3	15,8

Отримані результати були оцінені на основі дисперсійного аналізу (табл.2). В цій таблиці:

- M_j – це середнє арифметичне значення за кожним з виділених компонентів;

- D_j - дисперсія оцінок, які отримав j -тий компонент;

- σ_j - середньоквадратичне відхилення оцінок, за j -тим компонентом;
- V_j - коефіцієнт варіації оцінок, які отримав j -тий компонент.

Таблиця 2 – Результати дисперсійного аналізу отриманих даних

№ з/п	Компоненти якості подружніх взаємин	M_j	D_j	σ_j	V_j
1	Безконфліктне вирішення проблем, пов'язаних з розподілом ролевих обов'язків та визначенням лідерства у сім'ї.	6,91	4,47	2,12	0,31
2	Відсутність (незначна кількість) поганих звичок дружини (чоловіка).	6,54	7,54	2,75	0,42
3	Вірність подружжя один одному.	9,18	3,15	1,77	0,19
4	Гармонія статевих стосунків.	8,91	1,44	1,20	0,13
5	Довготривала відсутність одного із членів подружжя (відрадження).	6,07	6,42	2,53	0,42
6	Збереження почуттів (кохання).	8,60	3,03	1,74	0,20
7	Здатність вислухати та зрозуміти проблеми чоловіка (дружини), та емоційно підтримати у складних ситуаціях.	8,04	4,00	2,00	0,25
8	Здатність чоловіка забезпечити матеріальний статок та побутовий комфорт, а дружини – вести господарство та підтримувати родинний затишок.	6,49	4,18	2,05	0,32
9	Налагоджені взаємини з батьками, їх думка стосовно обраного партнера.	8,58	3,39	1,84	0,21
10	Наявність дітей у родині.	6,37	4,99	2,23	0,35
11	Позитивність сприйняття друзів (подруг) чоловіка (дружини) та проведення з ними вільного часу.	8,54	3,22	1,79	0,21
12	Психологічна сумісність особистісних рис.	7,14	4,77	2,18	0,31
13	Спільні погляди на виховання дітей.	7,74	3,70	1,92	0,25
14	Узгодженість шкал сімейних цінностей.	7,44	3,36	1,83	0,25

Як видно з таблиці, найвагомими компонентами, які відіграють вирішальне значення у формуванні комфортних подружніх взаємин, в порядку їх значимості, визначені:

- 1) вірність подружжя один одному;
- 2) гармонія статевих стосунків;
- 3) збереження почуттів (кохання);
- 4) налагодженні взаємини з батьками, їх думка стосовно обраного партнера;
- 5) позитивність сприйняття друзів (подруг) чоловіка (дружини) та проведення з ними вільного часу;

б) здатність вислухати та зрозуміти проблеми чоловіка (дружини), та емоційно підтримати у складних ситуаціях.

Низький показник коефіцієнта варіації за цими компонентами ($V_j=0,13\div 0,21$), свідчить про високий рівень погодженості думок експертів відносно важливості і вагомості цих компонентів.

Висновки. Проведене дослідження психологічних компонентів якості подружніх взаємин у сім'ях офіцерів внутрішніх військ дозволяють зазначити наступне:

1) подружні взаємини – це система установок, орієнтацій, очікувань членів сім'ї один відносно одного, які обумовлені змістом й організацією спільної діяльності та цінностей, на яких ґрунтується їх спілкування, а якість подружніх взаємин – суб'єктивна ознака, сукупність властивостей та особливостей взаємин між подружжям, які відрізняють сімейну атмосферу, що утворена в цій сім'ї від інших;

2) компоненти якості подружніх взаємин – це значимі чинники, контроль за якими, чи вплив на які призводять до змін комфортності подружніх взаємин;

3) аналіз наукових джерел дозволив виділити масив чинників, які можна обґрунтовано вважати компонентами якості подружніх взаємин. Ідентифікація значимості визначених компонентів для формування комфортних подружніх взаємин за допомогою експертного оцінювання дозволив встановити 6 найбільш вагомих: вірність подружжя один одному, гармонія статевих стосунків, збереження почуттів (кохання), налагодженні взаємини з батьками та їх думка стосовно обраного партнера, позитивність сприйняття друзів (подруг) чоловіка (дружини) та проведення з ними вільного часу, здатність вислухати та зрозуміти проблеми чоловіка (дружини) та емоційно підтримати у складних ситуаціях;

4) отримані первинні статистичні дані свідчать про високий рівень погодженості думок експертів відносно важливості і вагомості визначених компонентів.

Перспективним напрямом подальшого дослідження, на наш погляд має стати визначення можливостей вдосконалення якості подружніх взаємин через діагностику й корекцію найвагоміших компонентів, які її визначають.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алешина Ю. Е. Поло-ролевая дифференциация как комплексный показатель межличностных отношений супругов / Ю. Е. Алешина, И. Ю. Борисов // Вестник МГУ. – Сер. 14. Психология. – 1989. – №2. – С. 44–53.
2. Ананьев В. А. Введение в психологию здоров'я : [учеб. пособие] / Ананьев В. А. – СПб. : Изд-во БПА, 1998. – 279 с.
3. Братусь Б. С. Аномалии личности / Братусь Б. С. – М. : Мысль,

1988. – 301 с.

4. Витакер К. Брак и семья / К. Витакер // Семейная психология и семейная терапия. – 1998. – №3. – С. 5–29.

5. Зритнева Е. И. Семейведение : [учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по направлению подгот. и специальности «Соц. работа»] / Е. И. Зритнева, Н. П. Клушина. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. – 246 с.

6. Куликов Л. В. Психогигиена личности. Вопросы психологической устойчивости и психопрофилактики : [учебное пособие] / Куликов Л. В. – СПб. : Питер, 2004. – 464 с.

7. Москаленко В. Д. Жены больных алкоголизмом / В. Д. Москаленко // Вопросы психологии. – 1991. – №5. – С. 91–97.

8. Музафаров Р. Т. Психотерапевтическая коррекция при семейно-сексуальных дисгармониях / Р. Т. Музафаров // Семейная психология и семейная терапия. – 1997. – №1. – С. 101–102.

9. Обозов Н. Н. Психологическая культура взаимных отношений / Обозов Н. Н. – М. : Знание, 1986. – 47 с.

10. Олифирова Н. И. Психология семейных кризисов / Олифирова Н. И., Зинкевич-Куземкина Т. А., Велента Г. Ф. – СПб. : Речь, 2006. – 360 с.

11. Прус О. В. Вплив алкоголезалежної сім'ї на формування особистості підлітка / Прус О. В. // Психологія. Збірник наукових праць. НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2001. – Випуск 13. – С. 151–155.

12. Психология здоров'я : [учебник для вузов / под ред. Г. С. Никифорова]. – СПб. : Питер, 2003. – 607 с.

13. Психология и психотерапия семейных конфликтов : [хрестоматия / ред.-состав. Д. Я. Райгородский]. – Самара : Бахрам-М, 2008. – 736 с.

14. Тийт Э. Факторы личности и удачность брака. Рождаемость : известное и неизвестное / Тийт Э. – М., 1983. – С. 170–172.

15. Чепыжева О. Ю. Исследование сексуальности: теория и метод / О. Ю. Чепыжева // Семейная психология и семейная терапия. – 1997. – №1. – С. 98–100.

16. Эйдемиллер Э. Г. Психология и психотерапия семьи / Э. Г. Эйдемиллер, В. В. Юстицкий. – СПб. : Питер, 1999. – 656 с.

17. Эмоциональная поддержка в семье [Электронный ресурс] / Блог для женщин // Как жить правильно – 2012. – №1 – Режим доступа до журн.: <http://sexoedik.spb.su/2012/01/>